

Om dette heftet

Dette er et nummer om litteratur, om moderne norsk litteratur fra Mykle/Alnæs til Solstad/Fløgstad. Det er det første nummeret av *Vardøger* hvor skjønnlitteratur er hovedemnet. Men selv om vi introduserer et nytt emneområde, betyr det ikke at vi på andre måter bryter med tidsskriftets tradisjoner. Bidragsyterne i dette nummeret har valgt ulike innfallsvinkler i sin behandling av det litterære stoffet. Et felles utgangspunkt er likevel fastholdelsen av litteraturens samfunnsmessige karakter og funksjon uavhengig av om de skjønnlitterære forfatterne forstår seg selv som «politiske» eller ikke.

Dagens «trend» både blant forfattere og litteraturkritikere, går tydelig i retning av en litterær isolasjonisme, en ny estetisisme og en tilbaketrekning til det indre liv. Ja, man kan sogar tale om en ny elitær dyrkelse av teksten og dens fascinerende tvetydigheter - en ny «frihet» hvor man føler seg fritatt fra det ubehagelige kravet om å se seg selv i lys av politiske overveielser. Det er ikke langt fra at det er i ferd med å skje et skred i retning av geniet, en ny dyrking av *det sublime*, bundet til den unike personlighet.

Dette heftet av *Vardøger* preges derfor av en viss «usamtidighet», noe som i seg selv ikke er fremmed for *Vardøgers* tradisjon. Innledningsvis føler vi det nødvendig å gjenta noen tilsynelatende banaliteter. Vi vil distansere oss fra en upolitisk estetisisme som teori om litteratur. Som litterært fenomen mener vi imidlertid at den i høyeste grad bør tas alvorlig og behandles seriøst. Som reaksjon mot en forenklet, over-politisk resepsjon, som i dag hører historien til, vil vi endog mene at den kan være på sin plass. Å holde fast ved litteraturens samfunnsmessige karakter og funksjon innebærer derfor etter vårt syn langt i fra at man ser bort fra litteraturens særegne karakter i forhold til andre former for skrift, språk, tekster og institusjonelle diskurser. En analytisk holdning til litterære tekster og fenomener er ikke tjent med en enøyd og politisk-moralistisk avvisning av alt som seiler under den nye kunstdyrkingens bekvemmelighetsflagg. Hos mange tilsynelatende apolitiske 80-tallsforfattere, som er opptatt av fiksjonens status som fiksjon, av form framfor innhold, av individet framfor samfunnet, av psykologi framfor politikk, finnes det en bevissthet om litteraturens språklig formidlete samfunnsmessighet som er mer avansert enn den som var rådende på 70-tallet. Et slikt balansert syn har vi forsøkt å argumentere for i innledningsartikkelen, som forholder seg kritisk-analytisk til så vel dagens som gårdagens litterære frambringelser.

Det er også vår oppfatning at dagens litteratur fortsatt i hovedsak er «venstre-*vridd*». Som 70-tallets litteratur problematiserer den de radikale mellomlags sosiale situasjon, deres ideologier, personlige konflikter og valgsituasjoner. Vi ser den som en form for venstresidas fortløpende sjølproblematisering. Den har nok blitt mer «upolitisk» enn før, men det betyr ikke at høyrevinden har

blåst venstresida over ende i det politisk-kulturelle liv. Fortsatt handler den betydeligste litteraturen om de radikale mellomlags livssituasjon og deres måter å forholde seg til politiske og andre former for opposisjon på. Enten denne «opposisjon» kommer til uttrykk i form av aktivisme eller resignert ikkedeltakelse, så er det like fullt tale om en «venstre-opposisjon», og ikke om en konservativt bekreftende litteratur. *Vardøger* har alltid vært opptatt av å bidra til de diskusjoner og problemer som har opptatt venstresida. Når vi denne gangen har valgt å se på forskyvningene i de radikale mellomlags selvforståelse slik den kommer til uttrykk i litteraturen, følger vi altså opp en tradisjon vi fortsatt føler oss forpliktet på.

Det har vært et hovedmål å gi et bilde av og kritisk analysere den utvikling som har funnet sted i løpet av de siste 10-15 år. Det ligger til grunn for analysen av enkeltforfatterskap som Kjartan Fløgstads og i sær Dag Solstads. Hovedlinjene blir imidlertid trukket opp i innledningsartikkelen. I tråd med det som allerede er sagt, fastholder vi i denne artikkelen at den litterære utviklingen ikke kan forstås uavhengig av de politiske og ideologiske klimaendringene, som bl.a. har nedfelt seg i synet på litteraturens form, innhold og funksjon. Derfor beskjefter innledningsartikkelen seg like mye med disse klimaendringene som med den litterære utvikling i snever forstand. Ett av hovedsynspunktene her er at sammenbruddet for bestemte typer utopisk «natur»-tenkning og totaliserende forklaringsystemer, snarere enn den mye omtalte «avpolitiseringsen», har ført 80-tallets forfattere inn i politiske, eksistensielle og språklige kriser som tematiseres fortløpende i de litterære verkene.

Kjartan Fløgsad er en av våre fremste forfattere i dag. At han utgir sin mest eksplisitt politiske roman i de «avpolitiserte» 80-årene gjør ham ikke mindre interessant i våre øyne. Klarere enn noen annen norsk forfatter har Fløgstad insistert på at det ligger en marxistisk samfunnsforståelse til grunn for hans forfatterskap *samtidig* som han har avvist enhver form for propagandistisk diktning og understreket litteraturens avgjørende og særlige betydning for menneskenes individuelle og politiske frigjøring. Det er nettopp dette siste aspektet Teddy Petersen tar fatt i. Hans artikkel er en solidarisk presentasjon av Fløgstad med særlig vekt på *U3*.

Mens det er en klar sammenheng og kontinuitet i Fløgstads forfatterskap og syn på diktning, så er Dag Solstads forfatterskap preget av markante brudd - selv om man gjennom en mer nærgående analyse kan finne fram til konstante trekk, også i hans forfatterskap. Solstads utvikling som forfatter på 80-tallet har vært gjenstand for mye spekulasjon. At Solsad var sosialrealismens og den AKPske partilitteraturens fremste teoretiker og praktiker på 70-tallet kan det ikke herske tvil om. Men hvor står Solstad i dag? Hva går hans selvkritikk ut på? Hvilken røst er det som taler bak de oppdiktede personenes røster - og hva er denne røstens «budskap»? Arne Overrein gir sitt svar på disse spørsmålene i en artikkel som både tar Solstads konflikter på alvor og leverer en politisk kritikk av Solstads løsninger. Det er især her at problemet med venstresidas selvforståelse blir direkte analysert - med Solstad som eksempel. Et hoved-

synspunkt hos Overrein er at venstresidas grunnleggende problemstillinger ble skapt og formulert allerede på 60-tallet, og at de springer ut av noen sosial-historiske forhold som nok har endret seg siden da, men som likevel er viktige å holde fast ved som bakgrunn. Overrein gjør dette blant annet ved å antyde en kontinuitet fra 60-tallsmodernisten Solstad via 70-talls-sosialrealisten og fram til dagens selvkritiske Solstad.

Mens det er den venstreintellektuelles kriser og dilemmaer som er selve hoved-anliggendet for Solsad, så er det kunsten hos Fløgstad. På sin særegne måte reflekterer *U3* den politiske diktnings krise, samtidig som den *i seg selv* framfører et ubetinget forsvar for en slik diktning. De tre neste artiklene, som utgjør en enhet, dreier seg ikke om den intellektuelles eller om kunstens krise, men om den meget omdebatterte manssrolle i krise. Den første av de tre tar for seg én roman fra hvert av to sentrale forfatterskap i denne sammenheng, nemlig Knut Faldbakkens og Erling T. Gjelsviks. Samtidig forsøker artikkelen å trekke opp noen litterære og «mannsideologiske» linjer fra forrige århundre og fram til i dag. Et viktig poeng er påvisningen av sammenhengene mellom de overgripende endringer i det kapitalistiske samfunn og endringene i kjønnsrollemønsteret, slik de reflekteres som bevissthet om krise og sammenbrudd i den mannlige kjønnsrollelitteratur.

De to andre artiklene griper tilbake til 50- og 60-tallet, til to sentrale forfatterskap i manssrollekritisk sammenheng. Rakel Nordseth framhever Agnar Mykles bøker som en av de viktigste og ærligste kilder til den mannlige karakters konstituering og sosialisering generelt og til menns følelsesliv og kvinnesyn spesielt. Samtidig kan hennes artikkel også leses som et innlegg i de seinere års debatter om pornografi og pornologgivning. Nordseth går hardt ut mot alle former for moralistisk kritikk av Mykles forfatterskap, ikke bare mot «gammelpuritanerne», men også mot enøyde feministiske lesninger av Mykle på 70-tallet. Det er en viktig artikkel fordi den kan og bør leses som et bidrag til en gjenreisning av Mykles helt sentrale betydning, også for kvinnelige lesere.

Mykle fyller 70 år i år. Han er en forfatter som har pålagt seg selv taushet i snart 20 år - et stort tap for norsk litteratur. Vi har derfor også behandlet ham i nok en artikkel hvor han jevnføres med Finn Alnæs. Her sammenlignes ideal- og utopidannelsen hos de to forfatterne. Heftet avsluttes med en oversiktsartikkel om det norske bokklubbsystemet. Teamtisk ligger den på siden av de andre artiklene, men vi har likevel valgt å ta den med fordi den framfører noen interessante synspunkter på et viktig fenomen som blir mye diskutert i dag.

Hvis vi hadde hatt som hensikt å gi et samlet bilde av nyere norsk litteratur, så ville det ha vært mye som manglet i dette heftet. En slik intensjon har vi da heller ikke hatt. V har fokusert på noen utviklingslinjer, noen problemkomplekser og noen forfatterskap som vi anser som viktige. Samtidig er selvfølgelig nummeret preget av bidragsyternes særlige interesse- og arbeidsområder. Vi ville gjerne ha hatt med artikler om lyrikk og om kvinnelitteraturens utvikling (den siste blir imidlertid kortfattet omhandlet i innledningsartikkelen) og en rekke andre emner, men så vel plassen som de særlige interesseområder har

altså gitt heftet det innhold som følger. Noen av bidragene er blitt framlagt og diskutert på et *Vardøger*-seminar, andre har sirkulert og er blitt diskutert blant redaksjonsmedlemmer og andre med tilknytning til tidsskriftet. Det har vært redaktørens intensjon at de til sammen skal kunne leses som en refleksjon over en litterær krisebevissthet slik den kommer til uttrykk på tre viktige temaområder som den politiske diktningens krise, som den venstreradikale intellektuelles krise og som den tradisjonelle mannsrolles krise. Vi vil tro at *Vardøgers* lesere ikke stiller seg likegyldige til noen av de tre.

Øystein Rottem

Linnésgade 22B, 5.sal th.
DK-1361 København K.
Tel.:(01) 11 40 31.
Giro: 5 58 58 56.

1984-abonnement (41-44): 160,00 dkr.

NOFO Nr.41: "KØNSPRODUKTION"

NOFO Nr.42: "NORDENS FRAMTID"

Det nordiske alternativ skildres gennem analyser af Skandinaviske græsrodsbevægelser. Norden ses som en mulig økonomisk og kulturel enhed - som et fredeligt alternativ til en oprustende verden.

88s. pris 55,00 dkr.

NOFO Nr.43: "UNGDOMSKULTUR"

I dette temanummer søges ungdomskulturen analyseret - set i forhold til det omgivende velfærdssamfund. Nummeret omhandler så forskelligartede emner som Breakdance og ungdomsinstitutioner.

88s. pris 55,00 dkr.

NOFO Nr.44: "FRIGØRELSESSTRATEGIER"